

Na vrtljaku.

TEODOR STORM — FR. LOČNIŠKAR:

Strugar Pavel Pavlovič.

(Konec.)

ez osem dni sem bil že v domačem mestu. Hitro sva s Henrikom vse uredila in pripravila za očeta Jožefa dve sobi. — Štirinajst dni nato — ko so vzcetele ravno prve rože — se oglasi na cesti zvonček. „Mojster, mojster, že prihajajo!“ mi kliče Henrik. A v tem se je že ustavil pred našim vrati voziček z zabojema. Rezika in oče Jožef sta bila tu, oba veselih oči in rdečih lic; s seboj sta imela tudi vso pripravo za igranje; voziček s konjem smo pa kmalu prodali.

Potem smo obhajali čisto natihem poroko; sorodnikov nismo imeli v bližini; svojega nekdanjega sošolca sem pa prosil, naj mi gre za pričo.

Tisto jutro pred poroko položi oče Jožef predme listnico z bankovci in reče: „Po tem pa nisi nič vprašal, Pavel! A tako ubožna tudi nisva z Reziko. Vzemi, jaz za sedaj ne rabim!“

To je bil Leskarjev prihranjeni denar, ki mi je prišel čisto prav; s praznimi rokami bi ne bil mogel začeti svoje obrti. Seveda mi je dal s tem Leskar vse svoje imetje in se je na ta način sam izročil svojima otrokoma v varstvo; toda mož ni lenaril; poiskal je zopet nožičke za rezljanje in mi dosti pomagal v delavnici.

Punčke in vso drugo igralno pripravo smo spravili na podstrešje. Ob nedeljah popoldne pa je prinesel mož sedaj eno, sedaj drugo punčko v

svojo sobico, poizkušal, če so še vsi udje zdravi, in popravljal to in ono. Navadno je stal pri njem stari Henrik s svojo kratko pipico in poslušal dogodbe o punčkah; zakaj skoraj vsaka je imela svojo zgodovino. Tudi za vrvce je oče časih še malo potegnil in s tem pokazal, kako se oseba vede v tem ali onem prizoru; z Reziko sva časih stala pri oknu in ju opazovala; toda stara otroka sta bila tako zamišljena, da sta šele takrat zapazila najino navzočnost, ko sva jima začela glasno ploskati. — Kmalu je dobil oče Jožef še drugo delo; vzel je v oskrbo naš vrt; tam je sadil in žel, ob nedeljah pa hodil lepo opravljen med gredicami, ki je rasla po njih razna zelenjava; snažil je rožne grme in privezoval k palčicam nageljčke in rože.

Tako smo živeli v edinosti in zadovoljnosti; pri svojem rokodelstvu sem imel srečo. O moji poroki so nekaj časa mnogo govorili; vsi so bili edini v tem, da nisem ravnal pametno; ker pa nisem nikomur odgovarjal, je kmalu vse potihnilo.

Ko se je približala zima, je spet privlekel oče Jožef svoje igrače s podstrešja; mislil sem, da dela to le za zabavo in da ne misli zopet na igranje. Tedaj pa stopi nekega dne, ko sem ravno zajtrkoval, predme in mi reče resno: „Dragi zet, ne morem več strpeti, da bi živel tako-le ob tvoji miloščini.“

Nisem vedel, kaj misli; zato ga vprašam, zakaj tako govori. „Jaj vendar tudi vi pomagate v delavnici; in za denar, ki ste mi ga dali na dan poroke, morate dobiti tudi nekaj obresti; brez tiste podpore bi si gotovo ne bil tako opomogel.“

Odkimal je z glavo; rekel je, da vse to še ne zadostuje in da je tisti denar prislužil večinoma v našem mestu; sklenil je, da se loti zopet igranja; ker ima vse potrebne stvari in ni pozabil še iger.

Sedaj sem vedel, kaj mu ne da miru; ni mu več zadostoval samo en gledalec, dobri Henrik, mož je hotel zopet nastopiti pred občinstvom.

Izkušal sem ga pregovoriti, a prišel je vselej spet do takega sklepa. Govoril sem o tem z Reziko; slednjič sva se morala res vdati očetovi volji. Najrajši bi bil seveda mož videl, da bi Rezika spet igrala v igrah ženske vloge kot jih je prejšnje čase, ko še ni bila poročena; toda o tem midva nisva hotela nič slišati; to bi se pač ne spodobilo za rokodelskega mojstra in meščana.

K sreči — ali bolje k nesreči — je prebivala takrat v mestu pripravna ženska, ki je že prej služila pri takih igralških družbah. Ljudje so ji pravili Meta-Pokveka, ker je bila malo grbasta. Ta je bila takoj pripravljena prevzeti ženske vloge, in kmalu je nastalo v očetovih sobicah živahno gibanje.

Pri enem oknu je delal stari Henrik priprave za oder, pri drugem je pa stari igralec s punčkami učil Meto vlogo za vlogo. Večkrat je po izkušnjah zatrjeval, da take deklice ni daleč naokrog in da si še Rezika ni tako hitro zapomnila vlog; samo pela ni Meta posebno lepo; njen glas je bil hripav in nizek, kar ni prav pristojalo lepi Suzani, ki naj bi jo predstavljala v neki igri.

Približal se je dan uprizoritve. Oče je upal, da pojde vse v najlepšem redu; toda igrati ni hotel več na strelišču, ampak kar v dvorani mestne hiše. In ko so v nedeljo popoldne naši meščani prelistovali naš tednik, so brali lahko v njem to-le novico, tiskano z debelimi črkami: „V nedeljo zvečer ob 7. uri priredi v dvorani mestne hiše tukajšnji mehanik Jožef Leskar predstavo s punčkami. Igrala se bo ‚Lepa Suzana‘, igra s petjem v štirih dejanjih.“

Toda v tistem času ni bilo več tako radovedne mladine kot nekdanj; mestna gospoda, ki je časih take igre rada gledala, se je sedaj zanimala za vse kaj drugega. A mogoče, da bi bilo vse prav, če bi ne bilo slaboglasnega Koprivarja.“

Vprašal sem Pavloviča, kdo je ta, ker še nisem nikdar slišal takega imena.

„Vem, da ne,“ reče Pavlovič, „mož je umrl pred več leti v sirotišnici; takrat pa je bil tak mojster kot jaz; bil je sicer spreten delavec, toda zanikern pri delu in v življenju; kar je podnevi zaslužil, je ponoči zapil in zaigral. Že mojega očeta je sovražil, ne samo, ker je bil oče boljši delavec kot on, ampak že izza mladosti, ker je zaradi nekega prepira z njim moral iti od gospodarja. Od poletja sem pa je izkušal, kako bi začel zopet meni nagajati. V novi tvornici, ki so jo sezidali tisti čas v našem mestu, sem namreč dobil delo svoje vrste samo jaz; to je mojega tovariša tako jezilo, da je vedno podpihoval svoja sinova, ki sta delala pri njem, naj me na kak način jezita in mi nagajata. Tedaj se niti spomnil nisem na te ljudi.“

Približal se je večer. Imel sem doma še nekaj opraviti; pozneje pa sta mi žena in Henrik povedala, kaj se je medtem pripetilo v mestni dvorani.

Prvi sedeži sploh niso bili zasedeni, ostali pa tudi ne dovolj; samo stojišče je bilo natlačeno. — V začetku igre je bilo vse tiho in v redu; stara Meta je govorila svojo vlogo glasno in tudi ni jecljala. — Prišla pa je na vrsto nesrečna pesem! Trudila se je, da bi bil njen glas milejši, pa vse zaman! Hipoma zakliče nekdo na stojišču: „Višje, Meta!“ — Meta hoče res zapeti višje, pa zapoje tako napačno, da se začnejo vsi smejati.

Igra se ustavi, za kulisami pa prosi stari igralec: „Gospoda, prosim, mir!“ Gašperček začne s svojim dolgim nosom mahati na vse strani.

Vnovič se začno poslušalci smejati. „Gašperček naj poje!“ — „Nemško!“ — „Živel Gašperček!“ — „Ne, Gašperčkova hči naj poje!“ — „Molči! Ta ne mara več, ker je postala mojstrova žena!“

Tako se je nadaljevalo nekaj časa. Kar prileti na oder precej debel kamen. Zadel je ravno Gašperčka, ki pade igralcu iz rok.

To je bilo Leskarju dovolj. Vkljub Metkinim prošnjam stopi na oder. — Nekateri začno ploskati, drugi kažejo zijala in ropotajo z nogami. Leskar ni mogel umiriti ljudi, zato zagrne oder.

Medtem je bilo meni doma nekam čudno pri srcu; ne rečem, da bi bil slutil nezgodo, vendar mi je nekaj velevalo, naj grem pogledat za svojci. — Ko že hočem zaviti po stopnicah v dvorano, mi pridrvi naproti množica, ki je kričala: „Živio! Gašperček je mrtev! Komedije je konec!“ — Pred seboj zagledam Koprivarjeve pomočnike, ki v tem hipu

potihnejo in drviyo mimo mene ven. V tem hipu sem spoznal, kdo je povzročil nered.

Ko stopim v dvorano, je bila že prazna. Za odrom je sedel stari Leskar in si zakrival z rokami obraz. Rezika, ki je slonela na njegovih kolenih, počasi vstane, ko zagleda mene. „No, Pavel,“ me vpraša žalostna, „ali imaš še pogum?“

A brala je gotovo v mojih očeh, da ga imam še; zakaj preden sem ji odgovoril, se je že oklenila moje roke. „Drži nas trdno skupaj, Pavel!“ mi zašepeče.

Ko drugo jutro vstanemo, je bilo na naših vratih napisano s kredo „Pavel Igračkar“. Mirno sem izbrisal priimek; a ko sem pozneje videl napisane te besede tudi na javnih prostorih, sem ostro prepovedal take šale. S tem je bilo tudi konec takih šal.

Naš oče Jožef je bil pa od onega večera ves drugačen. Zaman sem mu pripovedoval, da je bila krivica naperjena največ proti meni. Kmalu je brez naše vednosti prodal na dražbi vso pripravo za igranje; ni hotel več gledati svojih prijateljev. — Toda slabo je zadel; ko je posijalo spet pomladansko solnce, so prišle igrače druga za drugo na ulico. Tu je sedela na hišnem pragu sveta Genovefa, tam je zopet jahala črna mačka doktorja Favsta; nekega dne so pa obesili na vrtu blizu strelišča poleg peklenškega vrabca grofa Zmagomira, da bi odganjala ptiče. Našega očeta je to tako bolelo, da se skoro ni upal več iz hiše. Vedel sem, da mu je hudo, ker je vse prodal, in posrečilo se mi je, da sem dobil nekatere stvari spet nazaj; toda nisem ga mogel potolažiti; vse njegovo veselje je bilo uničeno. Navzlic vsemu trudu pa nisem mogel zvedeti, v katerem kotu tiči Gašperček. Brez njega pa je bilo vse drugo mrtvo!

A bližal se je konec tudi druge, znamenitejšje igre. Oče je začutil v prsih bolečine, in približala se mu je smrt. Potrpežljivo je prenašal bolečine in se nam zahvaljeval za vse. Upiral je oči v strop kot bi že videl odprta vrata v večnost in govoril: „Da, da, ljudje me niso marali; morda se mi bo pri angelcih godilo boljše; in, Rezika, tam se morda zopet snideva z materjo.“

Dobri mož je umrl; z Reziko sva ga bridko pogrešala; stari Henrik, ki je šel tudi kmalu za njim, je hodil od takrat žalostno okrog kot bi ga hotel zopet najti.

Rakev smo mu okrasili s cveticami, ki jih je on sam vzgojil na vrtu; vso v venci smo spremili na pokopališče in ga pokopali blizu ozidja. Ko so položili rakev v grob, je stopil naš stari župnik h grobu in nam govoril nekaj besed v toložbo; bil je prijatelj in svetovalec mojih staršev in je tudi naju z Reziko poročil. Na pokopališču je bilo polno ljudi; mislili so morda, da bodo ob pogrebu starega igralca videli še kak zanimiv prizor. — In nekaj posebnega se je res pripetilo; a zapazili smo samo mi, ki smo stali blizu groba. Rezika, ki sem jo moral držati pod pazduho, je ravno krčevito stisnila mojo roko, ko gospod župnik vrže lopatico prsti na rakev. Votlo je zadnelo v grobu. V tistem hipu zapazim, da nekaj leti nad gla-

vami. Mislil sem, da je velik ptič; toda stvar je padala in priletela ravno v grob. Hitro se ozrem — zakaj stal sem na kupu prsti — in zagledam za seboj Koprivarjevega pomočnika, ki se je ravno potuhnil za ozidje in potem zbežal proč. Precej sem uganil, kaj je bilo. Rezika je malo zakričala, duhovnik je pa držal v roki lopatico, ne vedoč, ali bi vrgel še enkrat ali ne. Pogledal sem v grob in videl, kar sem slutil. Na rakvi, pokriti s cveticami in s prstjo, je ležal tudi Gašperček, moj stari znanec. — Dolgi nos se mu je žalostno pobesil na prsi, roka s čudovitim palcem je pa molela navzgor kot bi kazala, da se je začela tam gori druga, lepša igra.

Vse to sem videl v trenutku, zakaj duhovnik je vrgel drugo lopatico prsti na rakev. — Zabobnelo je v grobu, in kmalu je bilo vse zasuto s prstjo.

Odmolili smo očenaš, in ljudstvo se je razšlo. Župnik pa je pristopil k nam, ki smo še vedno stali ob grobu. „To je bila hudobnost,“ reče in nam stisne roke. „Pa pustimo to! V svoji mladosti, kot mi je pokojnik sam pripovedoval, je s težavo izrezljal to umetno figuro, ki mu je naklonila celó srečno zakonsko življenje; vse življenje je s tem rasveseljeval na pošten način ljudi in jim dal marsikateri nauk, ki je bil tudi Bogu všeč in je ljudem lahko kaj koristil; sam sem enkrat gledal njegovo igro, ko sta bila vidva še otroka. — Naj gre mali, časih tudi pametni norček za svojim mojstrom; potolažite se, saj dobri mož počiva po težkem delu, ki ga je izvrševal v življenju.“

Tako je bilo. Tiho in potolaženi smo odšli domov; Gašperčka in do-brega očeta Jožefa pa nismo videli nikdar več.“

„Vse to“, reče čez nekaj časa moj stari prijatelj, „je naredito meni in ženi mnogo žalosti; toda umrla nisva zaradi tega. Kmalu nato sva dobila malega Joška, ki nama je povečal srečo. Na te dogodke me po tolikih letih večkrat spomni Koprivarjev najstarejši sin, ki je vedno na potovanju in živi večinoma ob milodarjih, ker se mu ne ljubi delati. Mimo moje hiše ne gre nikdar.“

Prijatelj je umolknil in se zagledal v večerno zarjo, ki se je svetila nad gorami; opazil sem pri vrtnih vratih Pavlovičevo ženo, ki je naju že nekaj časa opazovala in se nama sedaj približala. „Saj sem vedela!“ reče, ko pridemo skupaj. „Kaj pa zopet obravnava? Pojdita vendar v hišo! Jed je že na mizi, in tvoj stari prijatelj iz šolskih let te že čaka; Jožek in stara mojstrovka sta nama zopet pisala! — Kaj me pa tako gledaš, fant?“

Mojster se začne smehljati. „Nekaj sem mu izdal, mati. Videti hoče, če si res kaj podobna Leskarjevi Reziki!“

„Seveda!“ reče ona in ljubeznivo pogleda moža. „Le prav me oglej, fant, in če ne veruješ svojim očem, vprašaj tega — ta ve dobro!“

Mojster molče prime svojo ženo za roko. Odšli smo v hišo, kjer nas je čakala dobra večerja. Pavlovič in njegova žena sta namreč obhajala ta dan petintridesetletnico svoje poroke.

Res, dobra človeka sta bila to!

